

DOI 10.26886/2414-634X.1(45)2021.11

UDC 316.625

**RELATIONSHIP BETWEEN PSYCHOLOGICAL FEATURES OF
PERSONALITY AND DECISION-MAKING STYLE IN PROFESSIONAL
ACTIVITY**

A. V. Timakova

<https://orcid.org/0000-0002-1504-9152>

e-mail: timakova_av@ukr.net

D. I. Fedorenko

e-mail: dari.good37@gmail.com

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine
Kyiv

Third year student, D. I. Fedorenko D. I. Relationship between psychological features of personality and decision-making style in professional activity / Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine Kyiv.

The article reveals the content of the concept and theoretical approaches to the selection of decision-making styles in professional activities. The psychological features of the personality that determine the choice of a certain style of decision making are considered. The results of an empirical study of the relationship between psychological characteristics of personality and decision-making style in professional activities are highlighted.

Key words: decision-making style, psychological features of personality, locus-control, internality, externality, tolerance to uncertainty, intolerance to uncertainty, vigilance, avoidance, hypervigilance, procrastination.

Тімакова А. В., Федоренко Д. І., Зв'язок психологічних особливостей особистості та стилю прийняття рішень у

професійній діяльності / Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна Київ

У статті розкрито зміст поняття та теоретичні підходи до виділення стилів прийняття рішень у професійній діяльності. Розглянуто психологічні особливості особистості, що визначають вибір певного стилю прийняття рішень. Висвітлено результати емпіричного дослідження зв'язку психологічних особливостей особистості та стилю прийняття рішень у професійній діяльності.

Ключові слова: стиль прийняття рішень, психологічні особливості особистості локус-контроль, інтернальність, екстернальність, толерантність до невизначеності, інтолерантність до невизначеності, пильність, уникнення, гіперпильність, прокрастинація.

Тимакова А. В., Федоренко Д. И., Связь психологических особенностей личности и стиля принятия решений в профессиональной деятельности / Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана, Украина Киев.

В статье раскрыто понятие и теоретические подходы к выделению стилей принятия решений в профессиональной деятельности. Рассмотрены психологические особенности личности, которые определяют выбор определенного стиля принятия решений. Освещены результаты эмпирического исследования связи психологических особенностей личности и стиля принятия решений в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: стиль принятия решений, психологические особенности личности, локус-контроль, интернальность, экстернальность, толерантность к неопределенности, интолерантность к неопределенности, бдительность, избегание, гипербдительность, прокрастинация.

Визначальними показниками професіоналізму керівника є уміння швидко адаптуватися до ситуацій з високим рівнем невизначеності, здатність діяти в таких обставинах та приймати ефективні рішення, адже саме такі уміння є найбільш вагомими умовами успішного розвитку компанії, виведення організації на провідні позиції та успішної взаємодії зі змінами, що відбуваються у світі.

Прийняття рішень займає центральне місце і виконує структуроутворюючу функцію у формуванні та реалізації будь-якої професійної діяльності керівника. Прийняття рішення — це насамперед можливість вибору конкретного рішення з-поміж його альтернативних варіантів. На прийняття рішень впливає велика кількість об'єктивних та суб'єктивних чинників. Отож, цей процес є індивідуальним і залежить від особистості суб'єкта, що приймає рішення.

Дослідженням особливостей стилів прийняття рішень на фундаментально-теоретичному і прикладному рівнях займалися вчені різних шкіл та напрямів. Практичні здобутки у сфері виявлення психологічних особливостей особистості та стилів прийняття рішень у професійній діяльності співвідносять із рядом зарубіжних та вітчизняних науковців: Титова Н. Л., Бандурин А. В., Євланов Л. Г. , Чуб Б. А., Голубков Е. П., Коллінз Т., Блей Дж., Михайлов Г. С., Фатхутдінов Р. А. та інші.

Метою статті є висвітлення й аналіз результатів емпіричного дослідження зв'язку психологічних особливостей особистості та стилю прийняття рішень у професійній діяльності. Відповідно до поставленої мети визначено основні завдання, а саме:

- проаналізувати теоретичні підходи до розгляду стилів прийняття рішень у професійній діяльності,

- визначити психологічні особливості особистості, що впливають на стиль прийняття рішень у професійній діяльності,

- описати результати емпіричного дослідження щодо виявлення зв'язку між психологічними особливостями особистості та стилем прийняття рішень у професійній діяльності.

Стиль прийняття рішення - це спосіб організації процесу прийняття рішення, а також сукупність використовуваних при цьому практик управління, прийомів і принципів. Для класифікації стилів прийняття рішень використовують кілька критеріїв: співвідношення зусиль на етапі розробки альтернатив і стадіях їх критичного аналізу, оцінки і контролю реалізації; ступінь участі підлеглих в процесі прийняття рішень; рівень організації управлінських рішень.

У своїй роботі ми зосередились на стилях прийняття рішень відповідно до концепції І. Дженіса і Л.Манна. У даній моделі особа, яка приймає рішення трактується як суб'єкт, що знаходиться в ситуації психологічного стресу, який намагається врівноважити мотиваційні та емоційні «сили», що конфліктують при регуляції вибору. Концепція описує п'ять основних паттернів, що взаємодіють зі стресом, який пов'язаний із прийняттям складних: ігнорування, некритичне прийняття курсу дій, захисне уникнення та гіперпильність.

Вибір того чи іншого стилю прийняття рішень залежить від зовнішніх чинників та від індивідуальних якостей особи, яка приймає рішення. Серед індивідуальних психологічних особливостей особистості, що впливають на вибір певного стилю прийняття рішень виділяють темперамент, характер, потреби та мотиви, рівень інтелекту, готовність піти на ризик, стійке ставлення до себе та локалізацію причин поведінки. Особливо значимою детермінантою стилю прийняття рішень є ставлення керівника до ситуацій невизначеності як здатність особистості до саморегуляції в умовах

відсутності зовнішніх орієнтирів вибору та неможливості використати готові варіанти рішень.

У даному дослідженні ми також вирішили визначити толерантність керівників до ситуацій невизначеності, як особливості особистості, що має вплив на вибір ним стилю під час прийняття рішень.

Толерантність до невизначеності – це науковий конструкт, який має безліч трактувань. Психологи виділяють низку підходів до розуміння даного феномену: толерантність до невизначеності як риса особистості; толерантність до невизначеності як ситуаційно-специфічна настанова; толерантність до невизначеності як когнітивний процес і навик [6]. У більшості робіт цей науковий конструкт розглядається як риса особистості. Багато дослідників доповнюють це поняття, акцентуючи увагу на необхідності розгляду готовності до новизни в контексті факторів середовища, тобто він розглядається ситуаційно-специфічною настановою.

Для визначення зв'язку психологічних особливостей особистості та стилю прийняття рішень у професійній діяльності було проведене емпіричне дослідження на базі банку України АТ «Ощадбанк».

Вибірку склали 23 респонденти різного віку, серед яких 10 чоловіків (віком від 20 до 40 років та однаковим рівнем управлінської діяльності, а саме менеджери середньої ланки; та досвідом роботи від 2 років до 15 років стажу) і 13 жінок (віком від 20 до 45 років, посади менеджерів середньої ланки займають 9 жінок та 4 респонденти займають посаду менеджера вищої ланки; та досвідом роботи від 2 років до 15+ років трудового стажу). Серед респондентів представленої вибірки, що досліджувалася переважну кількість опитаних складають менеджери середньої ланки – 82,6% та менеджери вищої ланки – 17,4%.

Для отримання емпіричних даних було використано такий психологічний інструментарій: Мельбурнський опитувальник прийняття рішень, опитувальник рівня суб'єктивного контролю Дж. Роттера та методика визначення толерантності до невизначеності С. Баднера.

Використання Мельбурнського опитувальника прийняття рішень дозволило визначити стилі прийняття рішень. Отримані дані представлено у таблиці (Табл.1.).

Таблиця 1.

Вираженість стилів прийняття рішень

<i>Стиль прийняття рішень</i>	<i>Відсоткове значення</i>
Пильність	82%
Уникнення	4%
Прокрастинація	39%
Гіперпильність	39%

Дані таблиці виразно засвідчують, що 82% обстеженим притаманний стиль прийняття рішень «пильність», який характеризується раціональністю та готовністю досліджуваних до планування та досягнення цілей, пошуку альтернатив для вирішення поставлених задач. Такі керівники націлені на отримання великої кількості інформації, яку можна використати у своїй діяльності.

Стиль прийняття рішень «прокрастинація» проявився у 39% обстежуваних, що свідчить про наявну тенденцію до відкладання прийняття важливих рішень або взагалі ігнорування цієї необхідності.

Стиль прийняття рішень «гіперпильності» проявився у також 39% обстежуваних. Ці керівники є оптимістично налаштованими, впевненими стосовно можливості знайти хороше рішення у відповідний час.

4% обстежених керівників мають стиль прийняття рішень «уникнення», що означає, що ці керівники схильні до перекладання

відповідальності та уникнення самотійного вирішенню необхідних питань.

Отримані дані за допомогою опитувальник визначення рівня суб'єктивного контролю Дж. Роттера показали, що у 78% обстежуваним притаманний інтернальний локус-контроль. Керівники-інтернали вважають свої дії важливим чинником успішності організації, беручи на себе відповідальність за усі прийняті рішення та вважаючи, що вони самотійно досягли результатів у своїй кар'єрі і здатні на ще більші результати.

Екстерналами, згідно результатів нашого дослідження, є 22% обстежуваних. Керівники із таким локус-контролем схильні до підпорядкування керівникам, що є вище відповідно до ієрархічної структури організації, потребують постійного контролю з їхнього боку, не вважають себе здатними приймати важливі рішення.

Методика визначення толерантності до невизначеності С. Баднера дозволила визначити рівні прояву толерантності та інтолерантності до невизначеності. Результати діагностики подано у таблиці (Табл.2)

Таблиця 2.

Рівні прояву толерантності та інтолерантності до невизначеності

<i>Прояв толерантності</i>	<i>Відсоткове значення</i>				
	<i>Високий показник</i>	<i>Вище середнього</i>	<i>Середній показник</i>	<i>Нижче середнього</i>	<i>Низький показник</i>
Толерантність	0%	8,6%	42,4%	33,7%	15,3%
Інтолерантність	4,3%	17,6%	65,2%	8,6%	4,3%

Дані таблиці засвідчують, що прояв толерантності на високому рівні не виявлений. Толерантність на рівні вище середнього проявлена у 8,6% обстежуваних. Толерантність на рівні середнього показнику

проявляється у 42% обстежених керівників. Толерантність на рівні нижче середнього проявляється у 33,7%. Толерантність на рівні низького показнику проявляється у 15,3% обстежуваних. Загалом керівник, який має толерантність до невизначеності почуває себе комфортно навіть у стресовій ситуації. Він здатний продуктивно діяти у незнайомій ситуації та при дефіциті інформації часто бере на себе відповідальність, здатний приймати рішення без довгих зволікань, сумнівів та страху невдачі. У незвичній ситуації така людина бачить можливість розвитку і прояву своїх здібностей і навичок.

Інтолерантність до невизначеності свідчить про те, що складна ситуація може сприйматися як загрозна. Керівник може бути розгубленим через брак інформації, і як наслідок може прийняти стратегічно-неправильне рішення, або взагалі не прийняти жодного. Інтолерантним людям краще перебувати у таких випадках у звичній обстановці та мати перед собою ясні та чіткі задачі. Згідно результатів нашого дослідження прояв інтолерантності має такі показники. Високий показник інтолерантності проявляється у 4,3% обстежених керівників. Інтолерантність на рівні вище середнього проявляється у 17,6 % обстежених. Інтолерантність на середньому рівні проявляються найзначніше, показник зафіксований у 65,2% обстежених керівників. Інтолерантність на рівні нижче середнього проявлена у 8,6% обстежуваних. Інтолерантність на низькому рівні проявляється у 4,3% обстежених керівників.

З метою виявлення зв'язку психологічних особливостей особистості та стилю прийняття рішень у професійній діяльності було проведено кореляційний аналіз К.Пірсона. Отримані показники відображено у таблиці. (Табл. 3)

Таблиця 3.

Психологічний зв'язок між стилем прийняття рішення та особистісними характеристиками керівників

	Пильність	Уникнення	Прокрастинація	Надпильність	Локус-контроль	Толерантність	Інтолерантність
Пильність	1						
Уникнення	-0,36218	1					
Прокрастинація	-0,49472	0,460572	1				
Надпильність	-0,34514	0,405815	0,623211	1			
Локус-контроль	0,53191	-0,39099	-0,61691	-0,29045	1		
Толерантність	0,126425	0,036673	0,120346	0,116745	0,182925	1	
Інтолерантність	-0,0597	0,198835	0,218282	0,367042	0,022539	- 0,52469	

Отримані результати свідчать, що стиль прийняття рішення «пильність» має позитивний кореляційний зв'язок із локус-контролем ($k = 0,53$ при $p < 0,01$). Це означає, що чим вищим є показник інтернальної локусної альтернативи, тим вищим є прояв «пильності» як стилю прийняття рішень. Керівники, які переконані, що більшість важливих подій їхнього життя були результатом їхніх власних дій, частіше дотримуються стилю «пильності» при прийнятті рішення, ретельно розглядаючи альтернатив перед прийняттям рішення. демонструючи тенденцію робити більш зважені вибори, робити менше помилок та приймати рішення більш усвідомлено.

Стиль прийняття рішення «уникнення» має обернений кореляційний зв'язок із показником локусом-контролю ($-0,39$, при $p < 0,01$). Отож, у керівників з вираженою тенденцією покладати відповідальність за події на зовнішні обставини вище проявлена

тенденція до делегування прийняття важливого рішення іншим та намагання до уникнення цього процесу.

Стиль прийняття рішення «прокрастинація» має обернений зв'язок із показником локус-контролем (-0,61, при $p < 0,01$), тобто чим менше виражена інфернальна локалізація контролю, тим більше керівники схильні до тенденції ігнорування процесу прийняття рішення до моменту, поки хтось не вирішить за них, або ситуація не вирішиться самостійно.

Стиль прийняття рішення «гіперпильність» має позитивний кореляційний зв'язок із інтолерантністю до невизначеності (0,367, при $p < 0,05$). Це означає, що чим більше проявлена інтолерантність до невизначеності, тобто схильність приймати незвичайні і складні ситуації як загрозливі, тим більше проявлятиметься тенденція до стилю прийняття рішень «гіперпильності», панічної імпульсивності, коли під час прийняття рішення, особа перебуває під великим стресом через можливі втрати суб'єктивно цінних ресурсів, часових обмежень або через суб'єктивно низьку оцінку власних можливостей у пошуку рішення.

Толерантність до невизначеності згідно з результатами нашого дослідження не має значимих кореляцій зі стилями прийняття рішень.

Таким чином, стилі прийняття рішень у професійній діяльності «пильність», «уникнення» та «прокрастинація» пов'язані з локусом контролю особистості, стиль прийняття рішень «надпильність» пов'язаний з інтолерантністю до невизначеності. Толерантність до невизначеності не пов'язана з вибором стилю прийняття рішення, а тому можемо говорити про толерантність, як про сталу рису, на яку не впливають зовнішні чинники.

Висновки. Результатами теоретичного та емпіричного дослідження доведено, що стиль прийняття рішень детермінується

рядом факторів, зокрема таким психологічними особливостями особистості як локус-контроль та толерантність / інтолерантність до невизначеності. Стилї прийняття рішень у професійній діяльності «пильність», «уникнення» та «прокрастинація» пов'язані з локусом контролю особистості, стиль прийняття рішень «надпильність» пов'язаний з інтолерантністю до невизначеності. Толерантність до невизначеності не пов'язана з вибором стилю прийняття рішення.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у виявленні зв'язків вибору стилю прийняття рішення з рівнем, домінуючим стилем та досвідом управлінської діяльності, а також інтерес представляє вплив гендеру на вибір стилю прийняття рішення.

Література:

1. Гетьман, О.О., Шаповал В.М. (2010). Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 488.
2. Гридчук, І.О. (2014). Адаптація опитувальника «Стиль прийняття рішення». 161-169.
3. Карпов, А.В. (2005). Психология менеджмента: Учеб. пособие. — Москва: Гардарики, 584.
4. Коноваленко, В.А. (2014). Психология управления персоналом: учебник для академического бакалавриата. Москва: Юрайт, 47.
5. Корнилова, Т.В. (2010). Новый опросник толерантности—интолерантности к неопределенности. Психологический журнал, 31(1), 74–86.
6. Кузікова, С.Б. (2018). Толерантність до невизначеності: теоретико-емпіричні розвідки//Науковий вісник Харківського державного університету, 3, с.67-72.
7. Лайкерт, Р. (1961). Новый примірник менеджмента. Москва: ООО «Издательство «Академкнига/Учебник», 233.

8. Rotter, J.B. (1975). Some problems and misconceptions related to the construct of internal versus external control of reinforcement. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, p.56-67.
9. Тебекин, А.В. (2019). Методы принятия управленческих решений: учебник для академического бакалавриата. Москва: Юрайт, 431.
10. Фірсова, І.А. (2007). Організація діловодства в управлінні: навч. посібник. Тольятті: Волж. ун-т ім. В. Н. Татищева.

References:

1. Hetman, O.O., Shapoval V.M. (2010). *Ekonomika pidpriemstva: navch. posib.* Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury .[in Ukrainian].
2. Hrydzhuk, I.O. (2014). *Adaptatsiia opytuvalnyka «Styl pryiniattia rishnnia».* [in Ukrainian].
3. Karpov, A.V. (2005). *Psihologija menedzhmenta: Ucheb. posobie.* Moscva:Gardariki.[in Russian].
4. Konovalenko, V.A. (2014). *Psihologija upravlenija personalom: uchebnik dlja akademicheskogo bakalavriata.* Moscva: Jurajt.[in Russian].
5. Kornilova, T.V. (2010). *Novyj oprosnik tolerantnosti—intolerantnosti k neopredelennosti.* *Psihologicheskij zhurnal*, 31(1), 74–86.[in Russian].
6. Kuzikova, S.B. (2018). *Tolerantnist do nevyznachenosti: teoretyko-empyrychni rozvidky.* Kyiv: Naukovyi visnyk Kharkivskoho derzhavnoho universytetu.[in Ukrainian].
7. Laikert, R. (1961). *Novyi prymirnyk menendzhmenta.* Mocsva: OOO «Yzdatelstvo «Akademknyha/Uchebnyk».[in Ukrainian].
8. Rotter, J.B. (1975). Some problems and misconceptions related to the construct of internal versus external control of reinforcement. *Journal of Consulting and Clinical Psychology.* [in English].
9. Tebekin, A.V. (2019) *Metody prinjatija upravlencheskih reshenij: uchebnik dlja akademicheskogo bakalavriata.* Moskva: Izdatel'stvo Jurajt.[in Russian].

10. Firsova, I.A.(2007) Orhanizatsiia dilovodstva v upravlinni: navch. posibnyk. Toliatti: Volzh. un-t im. V.N. Tatishcheva.[in Ukrainian].

Citation: A. V. Timakova, D. I. Fedorenko (2021). RELATIONSHIP BETWEEN PSYCHOLOGICAL FEATURES OF PERSONALITY AND DECISION-MAKING STYLE IN PROFESSIONAL ACTIVITY. New York. TK Meganom LLC. Innovative Solutions in Modern Science. 1(45). doi: 10.26886/2414-634X.1(45)2021.11

Copyright: A. V. Timakova, D. I. Fedorenko ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.